

Степанов Олег Станіславович –
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального процесу
НАВС

РОЗШУК ПІДОЗРЮВАНОГО ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Розглянуто позитивні новели та прогалини правової регламентації процесуального статусу підозрюваного у кримінальному провадженні України, розшуку підозрюваного за новим КПК України; запропоновано певні шляхи вдосконалення розшуку підозрюваного.

Ключові слова: підозрюваний; розшук підозрюваного; учасники кримінального провадження; суб'єкти кримінального процесу.

Рассмотрены положительные новеллы и недостатки правовой регламентации процессуального положения подозреваемого в уголовном процессе Украины, розыска подозреваемого согласно нормам нового УПК Украины; предложены определенные пути усовершенствования розыска подозреваемого.

Ключевые слова: подозреваемый; розыск подозреваемого; участники уголовного производства; субъекты уголовного процесса.

Positive short stories and lacks of legal regulation of judicial position are considered suspected of criminal pro vadzheni of Ukraine, search suspected after new criminal proceedings of Ukraine; the certain ways of improvement of search suspected are offered.

Keywords: suspected; search of suspected; participants of criminal realization; subjects of criminal process.

Є учасний стан розвитку правової науки в Україні, як і законодавчої діяльності, залишає бажати ліпшого. Не є винятком і кримінальне процесуальне право. Незважаючи на те що 2012 р. був прийнятий та набрав чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс (КПК) України [1], він є далеким від досконалості. Одним з актуальних питань кримінально-процесуального права є проблема визначення процесуального положення такого учасника кримінального провадження, як підозрюваний, а також оголошення його в розшук.

Ефективність кримінального судочинства взагалі та досудового розслідування зокрема пов'язана зі швидким, повним і неупередженим розслідуванням. Однак коли виникають об'єктивні умови, за яких продовження досудового провадження неможливе, органи досудового слідства виносять постанову про зупинення розслідування. Однією з підстав для зупинення розслідування є переховування підозрюваного від органів слідства та суду. Цей інститут нерозривно пов'язаний з організацією

розшуку осіб, які ухиляються від слідства. КПК України 2012 р. вніс деякі зміни до процедури розшуку осіб, стосовно яких розпочато кримінальне провадження, а також до порядку обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту [1]. Актуальність теми статті зумовлена і тим, що встановлення місця перебування підозрюваного є необхідною умовою для успішного закінчення досудового провадження, а отже, і для відновлення порушених прав потерпілих від злочину осіб.

Мета пропонованої наукової статті полягає в аналізі норм КПК України 2012 р., які визначають порядок здійснення розшуку підозрюваного.

Перед тим як оголосити розшук підозрюваного, слідчий повинен зібрати докази про вчинення правопорушення цією особою, винести відповідно до ст. 276–279 КПК України стосовно неї повідомлення про підозру, а також зібрати докази, які свідчать про те, що підозрюваний переховується від слідства або місце його перебування невідоме. О. К. Черкасова зазначає: “Про відсутність інформації щодо місця перебування підозрюваного можна говорити і тоді, коли він не з’являється на виклики слідчого, коли перевірено всі відомі місця його можливої появи в даному населеному пункті (квартири знайомих, родичів, морги, лікарні, ІТТ тощо), коли така робота проведена в масштабах області або навіть всієї країни, однак позитивних результатів не отримано” [3, с. 13]. Доказами ухилення особи від слідства можуть стати: підтвердження про отримання повістки про виклик (у порядку ст. 133 КПК України), постанова про привід підозрюваного та результати її виконання (у порядку ст. 140–143 КПК України), інші докази (довідки з місця роботи або навчання, паспортної служби про зміну реєстрації, отримання закордонного паспорту, закладів охорони здоров’я про можливість знаходження підозрюваного на лікуванні тощо).

Згідно зі ст. 281 КПК України, якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його розшук.

Про оголошення розшуку вноситься окрема постанова, якщо досудове розслідування не зупиняється, або вказується в постанові про зупинення досудового розслідування, якщо таке рішення приймається, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Проаналізувавши положення нового КПК України, можна зазначити таке:

за змістом ч. 1 ст. 42 КПК України підозрюваним як учасником кримінального судочинства, особа стає в одному з двох випадків: 1) коли їй у порядку, установленому ст. 276–279 КПК України, повідомлено про підозру; 2) коли особу затримано за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення.

Аналіз змісту ст. 42, 276–279, 208–211 КПК України щодо підозрюваного, підстав та порядку затримання підозрюваного, підстав та порядку повідомлення особі про підозру дає підстави для висновку про те, що підозрюваний – це особа, якій прокурором або слідчим за погодженням

з прокурором повідомлено про підозру, тобто складено письмове повідомлення про підозру із зазначенням особи підозрюваного, змісту підозри, обставин учинення кримінального правопорушення і його кваліфікації за Законом України “Про кримінальну відповідальність”, і це повідомлення вручено цій особі з роз’ясненням його суті та процесуальних прав підозрюваного. Дата та час повідомлення про підозру, правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) Закону України “Про кримінальну відповідальність” невідкладно вносяться слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Ці дані в Єдиному реєстрі засвідчують, яка особа і коли саме стала у конкретному кримінальному провадженні підозрюваним як учасником кримінального провадження.

У ч. 1 ст. 281 КПК України передбачено, якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його розшук.

Водночас, керуючись ч. 1 ст. 42 КПК України, підозрюваним вважається особа, якій у порядку, передбаченому ст. 276–279 цього Кодексу, повідомлено про підозру, або особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. Це означає, що для оголошення розшуку особи їй необхідно вручити письмове повідомлення про підозру, або ж повідомити їй про підозру шляхом надіслання його поштою, електронною поштою чи факсимільним зв’язком. При цьому належним підтвердженням отримання особою повідомлення про підозру є розпис особи про отримання повідомлення, у тому числі на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особі повідомлення, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повідомлення про підозру або ж у разі підтвердження його отримання особою відповідним листом електронної пошти (ст. 136 КПК України).

Слідчий, прокурор виносить постанову про розшук підозрюваного за наявності в сукупності трьох підстав: (а) місцезнаходження підозрюваного невідоме; (б) всі житті заходи не дали змоги одержати достовірні дані про його точне місце перебування; (в) складено письмове повідомлення про підозру стосовно розшукуваної особи.

Метою розшуку, який у межах своєї компетенції проводять слідчий і оперативні підрозділи, є встановлення місця перебування підозрюваного і його затримання. Тому одночасно з оголошенням розшуку підозрюваного має бути винесена слідчим суддею ухвала про обрання щодо підозрюваного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та його етапування до місця досудового розслідування. Після виявлення і затримання підозрюваного, доставки його до місця проведення досудового розслідування та відновлення останнього, якщо воно зупинялося, запобіжний захід залежно від обставин може бути змінений на більш м’який.

Під час виявлення підозрюваного і затримання його для етапування до місця досудового розслідування розшук рішенням слідчого припиняється, про що негайно повідомляються органи й особи, які брали

участь у розшуку. Затримання розшукуваного підозрюваного оформляється протоколом затримання, до якого приєднуються документи, що були підставою для розшуку.

Рішення про оголошення розшуку може бути реалізовано в одному двох юридично рівнозначних варіантах: виноситься слідчим, прокурором окрема постанова про розшук підозрюваного, а у разі зупинення досудового розслідування – окремий пункт про розшук підозрюваного вноситься в постанову про зупинення досудового розслідування. До кожної з цих постанов приєднуються копії повідомлення про початок досудового розслідування (ст. 214 КПК України), письмового повідомлення про підозру (ст. 277 КПК України), ухвали про обрання запобіжного заходу (ст. 176 КПК України) [2, с. 615].

Однак на практиці існують випадки, коли в матеріалах кримінального провадження наявні достатні докази для підозри певної особи у вчиненні кримінального правопорушення, однак повідомити їй про це не надається можливим через не встановлення місцезнаходження такої особи. Тобто, фактично статусу підозрюваного така особа не набуває і оголосити її в розшук відповідно до норм КПК України неможливо.

Отже, нині виникає проблема оголошення в розшук підозрюваного, оскільки особа процесуального статусу підозрюваного набуває не з моменту складання повідомлення про підозру, а з моменту вручення цього документа особі з роз'ясненням його суті та процесуальних прав підозрюваного.

Пропонуємо внести зміни до ст. 42 КПК України та викласти ч. 1 вказаної статті у такій редакції: “Підозрюваним є особа, щодо якої у встановленому цим Кодексом порядку складене повідомлення про підозру, або особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення”.

Таке формулювання дасть змогу розв'язати зазначену вище проблему, оскільки особа набуватиме статусу підозрюваного вже після складання повідомлення про підозру та не буде виникати законодавчих труднощів для оголошення її в розшук у встановленому порядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України // Голос України. – 2012. – № 90–91. – 19 трав.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. С. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
3. Черкасова Е. К. Правовое регулирование приостановления и возобновления уголовно-процессуальной деятельности : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : 12.00.09 / Черкасова Елена Константиновна. – Омск, 2004. – 18 с.
4. Закирова Э. Ф. Приостановление предварительного следствия в случае, когда подозреваемый или обвиняемый скрылся от следствия либо место его нахождения не установлено по иным причинам : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : 12.00.09 / Закирова Эльвира Фарильовна. – Ижевск, 2004. – 30 с.